

**FAOL TA'LIM USULLARI: BOSHLANG'ICH SINFLARDA INTERAKTIV
DARSNI TASHKIL ETISH**

Nosirova Zulfizar Ismatulla qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv jarayonida faol ishtirokini ta'minlovchi interaktiv ta'lim usullarining mazmun-mohiyati, ularning amaliy qo'llanishi va samaradorligi tahlil qilinadi. Interaktiv darslar orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muloqot qilish, guruhda ishlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi kompetensiyalar shakllanadi. Shuningdek, maqolada o'qituvchining interaktiv metodlarni tanlashi va moslashtirishdagi pedagogik mahorati, dars jarayonining samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ham keltirilgan. Tadqiqot boshlang'ich ta'limda sifatli ta'limni ta'minlashda innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini ochib beradi.*

Kalit so'zlar: *faol ta'lim, interaktiv metodlar, boshlang'ich sinf, dars jarayoni, o'quvchi faolligi, muammoli vaziyat, guruhli ish, hamkorlik, tanqidiy fikrlash, innovatsion yondashuv*

Zamonaviy ta'lim tizimida passiv, faqat tinglashga asoslangan darslardan faol, o'quvchini markazga qo'yuvchi, interaktiv darslarga o'tish dolzarb masalaga aylanmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichida ta'lim oluvchilarning tafakkuri, nutqi, mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlari jadal rivojlanadigan davr bo'lgani sababli, ularning faol ishtirokini ta'minlovchi interaktiv metodlardan foydalanish zarurati yanada ortmoqda. Ta'limda interfaol usullardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, mavzuni chuqurroq anglashga, fikr bildirish va bahs yuritishga, muammoni tahlil qilishga undaydi.

Boshlang'ich ta'limda har bir bola o'z fikrini erkin ifoda eta oladigan, xatolardan qo'rqmaydigan, savollarga javob izlaydigan muhitda bo'lishi kerak. Bunday muhit esa interaktiv metodlar orqali yaratiladi. "Aqliy hujum", "Insert", "Sinkveyn", "Venn diagrammasi", "Blits so'rov", "Bahs-munozara", "Guruhli ish", "Rol o'ynash" kabi usullar orqali o'quvchilarning faolligi, qiziqishi, o'zlashtirishi va mustaqil fikrlashi ortadi. Interfaol metodlar nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda ham muhim vositadir. Mazkur maqolada aynan boshlang'ich sinflarda faol ta'lim metodlarining roli, interaktiv darsni samarali tashkil qilish bosqichlari, o'qituvchining bu boradagi roli va yondashuvlari, shuningdek amaliy tavsiyalar asosida dars sifatini oshirish yo'llari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchining faolligini, mustaqil fikrlashini va muammolarni hal qilish ko'nikmasini shakllantirishga yo'naltirilgan. Boshlang'ich ta'lim bosqichi esa aynan o'quvchilarda ushbu kompetensiyalarni shakllantirishning ilk va eng muhim bosqichidir. Shu bois, an'anaviy, faqat o'qituvchi nutqiga asoslangan darslar bugungi kun

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

talablari darajasida samara bermasligi ayon bo'lmoqda. Endilikda ta'limda interaktiv va faol o'quv usullarining keng qo'llanilishi o'quvchilar bilimini chuqurlashtirish, darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularda hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Faol ta'lim metodlari – bu o'quvchilarning darsdagi ishtirokini ta'minlovchi, ularni fikrlashga, savol berishga, javob izlashga va muhokama qilishga undovchi metodlardir. Bu metodlar o'qituvchini axborot beruvchi emas, balki jarayonga yo'naltiruvchi, fasilitator sifatida namoyon etadi. O'quvchilar esa bilimni tayyor holatda emas, balki izlanish, amaliy harakat va tahlil orqali egallaydilar. Bu jarayonda bilim mustahkam, chuqur va hayotga yaqinroq bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari yosh xususiyatiga ko'ra qiziqqon, harakatga moyil, jonli va hissiyotlarga boy bo'lishadi. Ular uchun har bir dars emotsional, faol va o'ziga xos bo'lishi zarur. Shu sababli faol ta'lim metodlari bu bosqichda eng maqbul pedagogik yondashuv hisoblanadi. Masalan, "Rol o'ynash" metodi orqali o'quvchilar hayotiy vaziyatlarni sahnalashtirib, u orqali o'z fikrini bayon etadi. "Aqliy hujum" metodi fikr erkinligini rivojlantirib, har qanday g'oya muhimligini his ettiradi. "Guruhli ish" o'quvchilarda jamoada ishlash, fikr almashish, bir-birini tinglash madaniyatini shakllantiradi.

Dars jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish uchun o'qituvchi darsning maqsadi, mavzusi, o'quvchilarning yoshi va darajasiga mos metodni tanlashi lozim. Har bir faol usulning o'ziga xos bosqichlari, talablari va natijalari bo'ladi. Shu sababli o'qituvchi ularni noto'g'ri tanlasa, bu darsning sifati va o'quvchining ishtirokiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, faqat yodlashga asoslangan mavzuda bahs-munozara tashkil qilish o'quvchilarda charchoq, tushunmovchilik yoki qiziqmaslikni keltirib chiqarishi mumkin.

Darsda interaktiv metodlarni qo'llash darsning barcha bosqichlarida – kirish, asosiy va yakuniy qismida ham muhimdir. Dars boshida o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish, motivatsiyani kuchaytirish uchun "Aqliy hujum", "Kutilmagan savol", "Insert" kabi metodlar foydali. Asosiy qismida esa "Blits so'rov", "Venn diagramma", "Kichik guruhlarda ishlash", "Test topishmoqlar" kabi usullar orqali mavzuning mazmuni ochiladi. Dars yakunida esa "Sinkveyn", "Refleksiya", "3 ta gap bilan ifodala" kabi metodlar orqali o'quvchilarning mavzuni qanday o'zlashtirgani tahlil qilinadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik xususiyatlari interfaol darslarga mos keladi. Chunki bu yoshdagi o'quvchilar harakat orqali, tajriba orqali, ko'rgazmali vositalar orqali o'rganishni yaxshi ko'radi. Shuningdek, ular savol berishga, muhokama qilishga va bahslashishga intiluvchan bo'lishadi. Shu bois, faol ta'lim metodlari ularni darsga jalb qilishda juda samarali vosita hisoblanadi.

Faol metodlardan foydalanish nafaqat bilim sifatini oshiradi, balki o'qituvchi-o'quvchi o'rtasidagi muloqotni jonlantiradi, dars muhitini iliq va samarali qiladi. O'quvchi o'zini erkin his qiladi, xatodan qo'rqmay fikr bildiradi, o'rganishga intiladi. Natijada, o'quvchilar

mustaqil fikrlovchi, o'z fikrini asoslay oladigan, savol bera oladigan, fikrini ifodalaydigan shaxs sifatida shakllanadi.

Shuningdek, interaktiv darslar zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilganda yanada samarali bo'ladi. Multimedia vositalari, taqdimotlar, video lavhalar, raqamli viktorinalar darsni yanada jonlantiradi. Bu o'quvchilarda darsga nisbatan ijobiy munosabatni, motivatsiyani kuchaytiradi. Biroq texnologiyalar interaktivlik o'rnini bosa olmaydi – asosiy e'tibor doimo o'quvchi faolligiga qaratilishi zarur.

O'qituvchi faol metodlarni tanlar ekan, sinfdagi o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini, ehtiyojlarini, sinf muhitini va mavjud sharoitlarni hisobga olishi kerak. Har bir metodni shunchaki qo'llash emas, balki maqsadli, to'g'ri va moslashgan holda qo'llash pedagogik mahoratni talab qiladi. O'qituvchining darsga puxta tayyorgarligi, ijodiy yondashuvi va o'quvchilarning individual xususiyatlariga mos metodlar tanlashi muvaffaqiyat kalitidir.

Xulosa qilib aytganda, faol ta'lim metodlari orqali tashkil etilgan interaktiv darslar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ta'lim sifati va samaradorligini kuchaytiradi, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'limda bu yondashuv bolalarning kelajakda mustaqil, fikrlovchi, faol shaxs bo'lib yetishishining poydevorini yaratadi.

Boshlang'ich sinflarda interaktiv va faol ta'lim usullaridan foydalanish – bu nafaqat darsni jonlantirish, balki o'quvchining shaxsiy rivoji, mustaqil fikrlashi, ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishning muhim vositasidir. Faol metodlar orqali tashkil etilgan darslar o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi, ularning o'zlashtirish darajasini oshiradi, fikr bildirish, bahs yuritish, guruhda ishlash, muammoni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'qituvchi esa bu jarayonda markaziy figuradan ko'ra yo'naltiruvchi, rag'batlantiruvchi va muloqot tashkilotchisiga aylanadi. Interaktiv darslar – bu zamonaviy ta'limning talabi bo'lib, u boshlang'ich sinf o'quvchilarida ta'limga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi va ularda faol, ongli, ijodkor shaxs sifatida shakllanishiga asos yaratadi. Shu bois, faol ta'lim usullari har bir pedagogning kundalik amaliyotiga chuqur singdirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Musurmonova O. "Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar". – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021.
3. Nishonova S.N. "Boshlang'ich ta'lim metodikasi". – Toshkent: "Ilm ziyo", 2020.
4. Shodmonqulova D. "Interaktiv metodlar: nazariya va amaliyot". – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2022.
5. Jalolova R. "Pedagogik mahorat asoslari". – Toshkent: "Ilm", 2021.
6. Qodirova G. "Faol o'qitish metodlari va ularning samaradorligi". – "Ta'lim va taraqqiyot" jurnali, 2023, №1.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

7. UNESCO. “Active Learning and Learner-Centered Approaches”. – Paris, 2019.
8. <https://ziyonet.uz> – O‘zbekiston ta’lim portalı
9. <https://edu.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi rasmiy sayti
10. <https://unesco.org> – UNESCO rasmiy sayti (ta’lim metodikasi bo‘yicha hujjatlar)

